

On čak ne prilazi stvarnosti putem manje prirodnih anorganskih oblika, pa ni putem tehničkih čovjekovih ostvarenja, nego putem one prirode koja je naoko najudaljenija od apstrakcije — putem organske prirode. Biljka i čovjek njegovi su likovno preoblikovani motivi, pa i onda kad je riječ o metafizičkim preokupacijama.

Od praiskonskih formacija Godova, Školjki, Opni do složenih pojmova Buđenja, Razvedravanja, Događaja postoji čvrsta i kontinuirana logika.

Tako će se u Buđenju naslućivati neki oblici, koji će sve više poprimati organske značajke, mada na slici dominiraju formalni zadaci rješavanja kompozicije ploha i boja. Obično preko neke kompozicije što asocira organsku realnost prelazi druga kompozicija apstraktno-dekorativnih ploha, crvenih, modrih, potpuno nerealnih.

U toj prvoj podlozi prepoznat ćemo nešto poput cvijeta orhideje (Opne) ili čak ljudsku figuru, koju Perić također ne izbjegava u krajnjim likovnim slojevima (Događaj), ali te motive ne doživljavamo u njihovoj opisnosti nego u njihovoj slojevitom i treptavom osnovnom ugađaju.

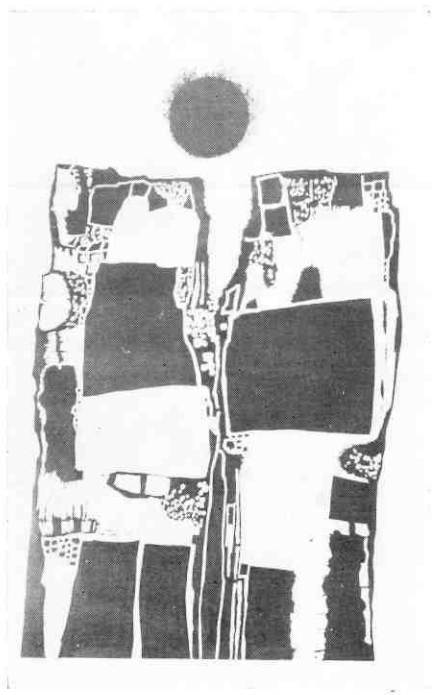
U drugim kompozicijama prevladat će apstrakcija, odnosno realnost oblika samih ploha, linija i boja. Radnja te nove stvarnosti, čisto likovne, bit će Ritam, Kretanje, Crvena kosina, Labirint, jednako dramatična zbivanja kao ona iz realnog svijeta.

Na drugim slikama otkrit ćemo ne stvarnost, nego zadržane otiske minule stvarnosti. Njegovi Tragovi stope su jednog svijeta koji nije odgonetnut. Poput tragova nekih nama nepoznatih bića u pijesku na Mjesecu. Jesu li možda ta nejasna i nepoznata bića među nama, u našoj svakodnevnoj civilizaciji i tehnokraciji? Jesu li na Perićevim Listovima iz herbarija uhvaćene u pokretu i balzamirane naše svako-

dnevice, bizarne i neljudske poput cvjetova orhideja?

Šime Perić je dugo živio i radio među srednjovjekovnim freskama. Na njegovim radovima nema monumentalne statičnosti i naivne narativnosti tih fresaka, ali ih ipak nešto povezuje s njima: smisao za osobujnu kompoziciju boja i tonova; površinska smirenost, ali unutrašnje živo kretanje.

Perićeve su slike doslovno odraz njegove psihe, otisak njegove intimnosti, njegovih skrivenih bavljenja — jednako realnih koliko i apstraktnih, jednako fizičkih koliko i metafizičkih.

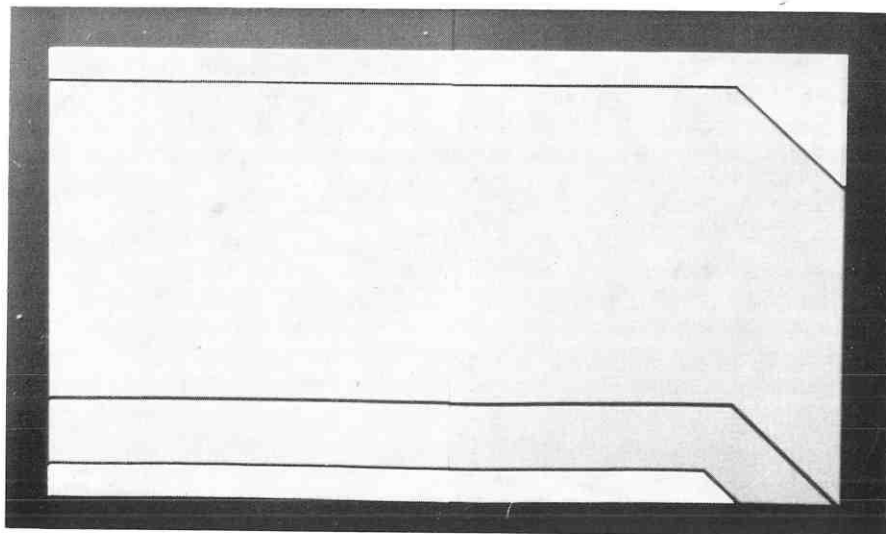
suvremena hrvatska grafika

umjetnički salon
split
10. 8—10. 9. 1971.

duško kečkemet

Želja organizatora i učesnika Splitskog salona da na ovoj istaknutoj i ljeti svijetu otvorenoj točki naše obale pruže jednu širu redovitu smotru hrvatske umjetnosti počela se ostvarivati prošle godine, kad su kao gosti Splitskog salona bili pozvani i umjetnici rodnom iz Splita koji djeluju u Zagrebu; to se nastavilo ove godine priređivanjem smotre suvremene hrvatske grafike, u nedostatku odgovarajućeg prostora i sredstava za redovitu godišnju reviju hrvatske umjetnosti. Premda devetnaest pozvanih grafičara još ne mogu pružiti potpuni pregled nove hrvatske grafike, jer nekoliko imena nedostaje, ipak je ova panorama dovoljno cjelovita da prikaže njezin suvremeni domet i njezine putove.

Općenito se opaža da prevladavaju suvremena, pa i avangardna likovna strujanja. Možda je to stoga što se starija generacija slikara manje bavi grafikom, dok mlađi nalaze u njoj bogate mogućnosti suvremenog likovnog izražavanja, a uz to i mogućnost prodora umjetnosti u šire slojeve. Novi slikarski materijali i nove tehnike pridonijeli su svakako i novim izrazima; često su ih čak i oblikovali.

Grafika u tradicionalnom smislu, posebno drvorez, bakrorez i bakropis, jedva je i prisutna. Tek se za Željka Hegedušića, Alberta Kinnerta i Antuna Babića može reći da nastavljaju tradicionalnu liniju grafičkog umijeća. Prvi je više ilustrativan nego čisto grafičan, drugi radi i dalje u svojoj osebujnoj senzibilnoj, pa i psihološkoj maniri, s karakterističnim crtačkim potezom, a treći naglašava jasan grafički rez, strukturu, njegujući realistički crtež u sintezi starih majstora i suvremenijeg ekspresionizma.

Čisti grafički izraz, u njegovu tradicionalnom smislu, općenito se gubi. Prevladava, na primjer, kolorizam, koji je u tradicionalnoj grafici jedva postojao i manje je bitan, a sada postaje primaran i karakterističan.

Posebno je tehnika svilotiska (serigrafije) približila grafiku kolorističkom slikarstvu i oduzela joj njezinu najkarakterističniju komponentu: rez.

U tom stremljenju apstraktnoj dekorativnoj kompoziciji naslućuje se i opasnost lakih i efektnih improvizacija, više dekoracija nego likovnih doživljaja.

Suvremena se grafika tako sve manje dijeli od suvremenog plakata, iako su to u osnovi dvije različite discipline. To se očituje u izražava-

vanju jednostavnim čistim oblicima i bojama i težnjom momentanom učinku, što je sve tipično za plakat.

Doživljaj takve izložbe veoma je ugodan, užitak je očima, ali ujedno i prilično površinski, ne zahtijevajući dublju angažiranost gledaoca. Nadrealističke tendencije, oblikovane ne ilustrativno nego likovno suvremeno, nalazimo kod mladog splitskog grafičara Petra Jakelića. Karakteristična je njegova senzibilnost crteža i kolorita, bogata strukturalnost materije, gotovo na granici sa slikarstvom. Literarne su asocijacije vidljive, ali nenametljive.

Fantazmagorični nadrealizam nalazi se u filozofsko-literarnim sadržajima grafike slojevitih boja prikušene game Frane Para.

Novi realizam, sklon volumenu, čistim oblicima i bojama, vidljiv je naročito u linorezima Vaska Lipovca, radovima koji su na granici grafike, slikarstva i skulpture. Plastiku namjerno postiže sjenčanjem, čime se u biti i udaljuje od pravog grafičkog izraza.

U serigrafijama Zvonka Lončarića nalazimo nadrealizam blizak Kleeu i Mirou. I njegovi su volumeni pre-naglašeni a da bi bili čisto grafički. Mislim da je grafički najkarakterističnije i najzrelije radove izložio

Lukša Peko. Asocijativni realizam njegovih pejzaža udaljio se od svake opisne literarnosti, težeći skladu linija, ploha i boja, bazirajući se ipak u osnovi na čistom grafičkom potezu, karakterističnom za linorez, svodeći kolorit tek na nekoliko međusobno podređenih boja (crno, crveno, smeđe).

Apstraktne težnje najočitije su na velikim serigrafijama Borisa Bućana. On se smjelo koristi nekonvencionalnim oblicima i formatima. Dominiraju velike plohe čiste osnovne boje s manjim plošnim ili grafičkim umecima. Izražava se kontrastima ploha, boja, horizontala, vertikala i dijagonala.

Apstraktan je u najboljem smislu tog pojma i Mladen Galić, možda likovno najčistiji i najsmioniji grafičar na izložbi. Vješto stvara snažne kontrapunkte ploha, boja, naglašavajući razvojni ritam u triptihu međusobno povezanih serigrafija, postižući uglavnom akciju rastom bojenog detalja unutar bijele plohe u crnom okviru.

I serigrafije Marije Branke Košković teže apstrakciji, komponirane s minimalnim asocijacijama na realno, ali ostavljaju opći utisak hladnog i dekorativnog.

Edo Murtić jedan je od najstarijih hrvatskih apstraktnih slikara, ali

slikar je baš i na izloženim lino-rezima vidljiviji od grafičara. Njegov škrti i brzi crtež nema grafičku čistoću i snagu jednog Hartunga ili Klinea. Vidi se autorova borba između grafičkog i kolorističkog, između čiste apstrakcije i stanovitih literarnih asocijacija.

Težnja apstrakciji i »novim tendencijama« očita je u izloženim serigrafijama Ljerke Šibenik. To i nisu prave grafike, nego kolaži čistih obojenih geometrijskih oblika. Dekorativnost je očita, ali pomalo hladna.

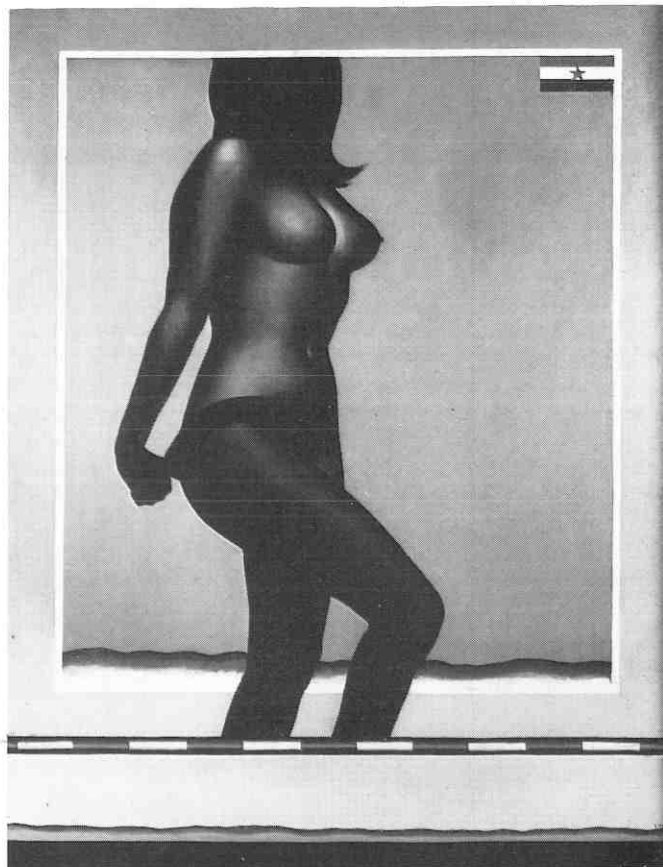
Op-art ima predstavnike u Ivanu Picelju i Miroslavu Šuteju. Piceljeva su djela hladne geometrijske, gotovo kompjuterske kompozicije. Barata efektima svijetlih boja. To je traženje novih putova grafike. Šutej je, opet, izložio svoje poznate mobilne grafike koje principijelno mogu biti i osporavane kao umjetnička djela zbog igre slučajnosti. Koristi se kolorističkim kontrastima, a kvaliteta mu je grafička i plastična čistoća i jasnoća.

Op-art nalazimo i u serigrafijama Ante Kuduza, jednako kao i psihodeličnu umjetnost. Titravi efekti fosforescentnih boja i obojenih ploha nameću se gledaocu. Naglašava linearni kolorizam s efektima »svjetlosti« boja. To je zapravo kolorirani crtež s nadrealističkim težnjama.

Efekti psihodelične grafike očiti su na serigrafijama Josipa Bukala. To je senzibilna umjetnost, s osjećajem za dekoraciju i kolorit i s primjenom ritmičkog ponavljanja, kao u glazbenim kompozicijama.

Radovi (juvigravure) Zdravka Tišljara nastali su pod utjecajem neosecesije i psihodelične umjetnosti. U njima je naglašena stanovita »organička« dekorativnost.

Izložba odražava i likovni stav njezinih postavljča Tomislava Lalina i Tonka Maroevića, koji su za osnovno mjerilo uzeli kvalitetu radova i tako uspjeli prikazati visok domet i suvremenost hrvatske grafike danas.

6. bijenale mladih

moderna galerija
rijeka
lipanj, srpanj, kolovoz 1971.

vanda ekl

Uvijek kod prezentativne izložbe skupine — pa bila ona i pod značajnim i uvjerljivim nazivnikom dobi autora — imamo dojam prinudnog razmeđivanja i prisile nad razvedenošću umjetničkog života. Što znači limit godišta, a što znači umjetnička dob? Pa ipak sa svim ogradama prema revijalnom kolektiviziranju i s rezervom prema rezultatu koji može dati izbor iz pristigle građe umjesto studijski sačinjenog presjeka — susret mladih iz cijele Jugoslavije ima svakako svoj očigledni smisao. Zaključci koji se mogu povući od tog nastupa doduše su relativni — jer u biti nije riječ o pokušaju sinteze nego o izboru koji je žirirala slučajnost odazivanja i neodazivanja kao i autokritičnost umjetnika. Ipak se njihovo opredjeljenje po zakonu vjerojatnosti može donekle poistovjetiti s nagovještajem naše likovne budućnosti.